
ПОЛИТИЧЕСКИЯТ СТИЛ НА УПРАВЛЕНИЕ

Георги МАНОЛОВ*

This article discusses the problems of political style as a scientific phenomenon. It clarifies its determination and its importance in the management of political institutions. A classification of managerial (and leadership) political styles is also made.

В политическия мениджмънт проблемите на политическия стил са едни от най-интерпретираните в теорията, защото става дума за различни типове (стилове) и лидери (държавници) и за проявленията на техните качества в непосредствената им управленска дейност. Тоест въпросът опира конкретно до това как отделните политически субекти (индивидуални и групови) използват разнообразни политически механизми, средства и технологии при управлението на държавата. Това предполага най-напред да внесем яснота за самото понятие „политически стил“, да изведем неговата дефиниция и да класифицираме различните управленски стилове в политиката.

ДЕФИНИРАНЕ НА ПОНЯТИЕТО

Както вече изяснихме, понятието „управление“ представлява особен вид дейност и някакво целенасочено въздействие върху поведението на определен субект, група, организация, структура и пр., с което се преследва постигането на предварително набелязани цели и задачи. Оттук под „управление“ в политиката много често се разбира определен специфичен вид дейност, или по-точно казано, конкретен начин на реализиране на властта, което схващане никак не е лишено от основание независимо от своите дискуссионни аспекти. Безусловно обаче е едно: понятието „управление“ е по-широка и по-обща категория, поради което ние смятаме, че „ръководство“ и „управление“ не са тъждествени категории.

От своя страна понятието „**ръководство**“ е съществен компонент от ефективното управление в рамките на някаква социална, политическа, икономическа, стопанска или друга структура. Важно е да се подчертае още, че в повечето случаи понятиятната същност на „ръководство“ се интегрира с нещо строго персонално, без това непременно да означава, че то (ръководството) може да се оприличава само на един субект, персона или личност.

И най-накрая същността на понятието „**стил на управление**“ на свой ред се определя като съвкупност от методи, прийоми и начини на управление на дадена социална система, на някаква държавна институция, на определена стопанска структура, на обособено културно учреждение и пр. Или, стилът на всяко управление дава истинския облик и действителното „лице“ на което и да е управленско звено и структура в разнообразните социални и други системи [Манолов 2014: 162 – 170].

Съществено е да се отбележи, че стилът на управление се детерминира от множество **фактори**, които могат да бъдат сведени до **две основни групи: по-общи (универсал-**

* Авторът е професор, доктор на политическите науки, президент и ректор на Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив, преподавател в УНСС – София.

ни), като политическата система и режим, които се променят най-трудно и с които обикновено се свързва и съответният тип лидерство за реализация на политическия стил; и **по-частни (специфични)**, каквито са обществената ситуация, тенденциите в политическите традиции, интензивността на социалнополитическите конфликти, обособеният тип лидерство и др. [Авт. кол. 2011: 318]. Тези фактори играят важна роля за определянето на политическия стил, доколкото имат комплексен характер, при това без да игнорират конкретната национална, лидерска и пр. специфика.

Следва да подчертаем, че най-често срещаните значения на понятието „политически стил“ са няколко: стилът като начин на мислене и нагласа за действие; стилът като специфичен почерк на поведение на политика; стилът като похват, начин, метод на работа; стилът като начин и умение да се работи с хората; стилът като стандарт на поведение; стилът като политически инструмент за спечелване на подкрепа и за прокарване на дадена политика [Авт. кол. 2011] и др.

В по-синтезирана степен на конкретност **политическият стил изобщо** може да се дефинира като **съчетание на различни методи, подходи, начини и средства за реализация на определена управленска (и властова) дейност**. Това определение за политическия стил обаче като цяло би било погрешно да се свежда единствено до характера на държавното управление или пък обратно – стилът на управление в политиката да се идентифицира само със същото това управление. Напротив, по-разчупено разбиране за същността на тази категория (политическия стил) неизбежно ни подсказва, че става въпрос за такъв управленски стил, в който главно действащо лице е „Нейно Величество“ Политиката като строго определен специфичен и конкретен вид дейност, чиито особености оказват изключително силно влияние върху характера на политическата дейност и върху произтичащия от нея стил на управление. Тъкмо затова понятието „политически стил“ не може да се разглежда палиативно и еднопосочно, т.е. само в смисъл на държавнополитическо управление, колкото и да е вярно това. Защото, ако погледнем от ракурса на много по-разгърнат и много по-широкообхватен диапазон, а именно според конкретните субекти, пряко занимаващи се с „правенето на политика“, следва да се диференцират поне **няколко вида политически стил на управление**: 1) политически стил **в държавното управление**; 2) политически стил **в различните партии**; 3) политически стил **в групите за натиск** (тези, които се занимават с политика); 4) политически стил **на лидерите** и т.н. Тоест **политическият стил се проявява и съществува навсякъде, където има политика, политическа дейност и властови отношения**. В това се състои и главната отличителна особеност на политическия стил на мениджиране, тъй като **управленският стил в политиката не е някакво управление изобщо, а реална конкретизация на определен, специфичен тип управление, което неразривно е свързано с политическата дейност, както и с писаните и неписаните правила на политическата борба**.

Класификация на управленските (и лидерските) политически стилове

Разглеждането на въпроса за класификацията на управленските политически стилове е неразривно свързано със стила на политическия водач. Поради тази важна причина различните типове управленско-политически стилове ще анализираме заедно с проблема за лидерския политически стил, независимо че феноменът „политическо лидерство“ подробно ще се интерпретира в следващата глава.

От такава гледна точка **политическият стил на лидерите би могъл да се определи като съвкупност от разнообразни методи, прийоми, подходи, начини и средства (ресурси), изразяващи индивидуалния „почерк“ на лидера, както и личностните му умения (и качества) да оказва влияние при реализацията на своята властова и управленска дейност**.

Кои са по-съществените моменти в тази дефиниция?

Най-напред това е безусловният факт, че всеки лидер притежава определени личностни качества, формиран характер, изграден манталитет и специфичен маниер на работа при перманентното си общуване с хората. Чрез проявлението на тези личностно-индивидуални характеристики в политическата дейност на водачите без съмнение с най-голяма сила се изявяват стилите особено на политическото лидерство, понеже, както и да оценяваме един лидер в зависимост от стила на управление, стилът винаги и в най-голяма степен зависи от конкретната личностна характеристика на водача. С други думи **политическият стил на лидерите е огледало на индивидуалните знания, умения и качества на който и да е политически водач** независимо от неговата партийна принадлежност, идейна ориентация и професионална квалификация.

Конкретните проявления на индивидуалните качества на лидерите в непосредствения им политически стил на управление имат и друго съществено значение: чрез тях различните типове водачи практически **осъществяват** определено – голямо или незначително, политическо влияние в рамките на цялото общество. Всяко влияние обаче, а още повече, и особено политическото, е обречено на неуспех, ако не борави с богат арсенал от средства, които се използват за извършване на някаква социална промяна. С помощта на тези средства, които Р. Дал твърде сполучливо нарича **политически ресурси**, отделните лидери могат да повлияят върху поведението на един човек или на група хора, изявявайки своите личностни умения [Дал 1999: 176]. И макар че политическите ресурси са от различно естество, често пъти са ограничени и рядко се проявяват накуп (т.е. не действат едновременно), нека изредим по-съществените от тях: социално положение – богатство, пари, материално благополучие и др.; т.нар. „специални ресурси“ – законност – основен лост за влияние и за налагане на волята на лидерите върху останалите групи хора; популярност и политически имидж като главни средства за установяване на позитивно влияние в публичното пространство; и накрая контрол върху информацията чрез масмедията като специфичен филтър за влияние, контрол върху армията и полицията, контрол върху специализираните структури – разузнаването, контраразузнаването и т.н.

Според разсъжденията на Р. Дал политическите ресурси и умения са неравномерно разпределени в отделните политически системи поради редица причини от най-различно естество. Това обаче не им пречи да бъдат могъщ потенциален източник на влияние, който зависи преди всичко от обстоятелството как и по какъв начин отделните лидери (и политици) използват политическите ресурси в своята пряка управленска дейност [Дал 1999]. Или, различното влияние на лидерите се определя едновременно и от количеството на притежаваните ресурси, и от умението те да се използват рационално в политическия живот на обществото.

Другият съществен момент от политическия стил на лидерите е свързан с умението на водачите да оказват висококачествено и ефективно **политическо влияние**. В този смисъл като показател за установяване на степента на влиянието най-често се използва критерият „умение в политиката“, под който обикновено се разбира „способността да се печели влияние върху другите чрез използване на едни и същи ресурси“. Освен това измеримостта на влиянието, което оказват лидерите върху всяка социална аудитория, макар и трудно установимо, винаги зависи от степента на личностното лидерско въздействие в дадена политическа ситуация. Примерите тук са десетки, но ако се позовем на Сидни Хук и неговия труд „Героят в историята“, ще видим как той илюстрира ролята на Ленин в руската революция (от октомври 1917 г.) именно от позициите на умението да се влияе тотално върху огромната маса хора с позволени и непозволени средства в хода на политическата борба. И без да приемаме абсолютизираната теза на Хук, който буквално героизира личността на Ленин по време на революцията тогава (смятайки, че без него тя е неосъществима), от принципни позиции ще заключим: **умението да се влияе в политиката от страна на лидерите е истинско индивидуално изкуство** и би трябвало да е водещ атрибут на качествата на всеки политически водач [Политология 2001: 358; Мано-

лов 2013: 455], независимо дали историята ще го оценява като „зъл политически гений“ или като „непоправим“ в убежденията си демократ.

Разглежданите същностни аспекти на политическия стил на лидерите (като определеност) действително представляват добра основа за по-нататъшното изясняване и тълкуване на следващия фундаментален въпрос – за класификацията на **лидерските стилове на управление**, традиционно известни като авторитарен, демократичен и либерален. Тази популярна класификация механично се заимства, прилага и насажда от теорията за мениджмънта в теорията на политическите системи, при което твърде често не се отчита нито характерът на даден исторически тип общество, нито специфичните особености на лидерската дейност в сферата на властта и политиката. И още, съществува изключително разнообразие от класификации на стиловете на лидерство (над 30 типа) в зависимост от различните критерии, а именно: а) според типа ръководство – новаторско-аналитичен, новаторско-интуитивен, консервативно-аналитичен и консервативно-интуитивен; б) според източника на власт – партисипативно, разделено, свръхлидерство, заместители на лидерство и ситуационно лидерство; в) според начина на преследване на целите – нападателен, отбранителен, неутрален, консенсусен и др.; и г) според степента на адекватност спрямо действителността – реалистичен, конструктивен, абстрактен, деструктивен и пр. [Дончева 2009: 154].

Преди да анализираме обаче най-известните класификации на лидерските стилове ще представим накратко три от най-популярните теоретични изследвания по този въпрос.

Първите изследвания на типологията на лидерските стилове и тяхното влияние върху ефективността са извършени от **Курт Левин, Роналд Липит и Ралф Уайт** [Карабелъова 2011: 86 – 94], които разграничават три основни лидерски стила – авторитарен, демократичен и либерален. Тази диференциация е направена на базата на три критерия – власт и отговорност, дефиниране и разпределение на задачите и комуникационен процес.

Характерното за **авторитарния лидерски стил** е това, че цялата власт е концентрирана в ръцете на лидера, той взема еднолични решения на задачи, поставени от самия себе си, а комуникацията изцяло е еднопосочна – от горе надолу. Тук личната инициатива въобще не се стимулира, поради което мотивацията на подчинените рязко е ограничена, а пък отсъствието на лидера е сигурен фактор за неуспех в групата.

При **демократичния стил** лидерът делегира част от властта, но цялата отговорност отново си остава негова, макар че решенията в организацията се взимат с участието на подчинените при отчитане на въпросите, задачите и целите, които се поставят от тях. Отличителното тук е, че комуникацията е двупосочна – от горе надолу и от долу нагоре, при което индивидуалната инициатива не се потиска, което пък е предпоставка за повишаване на мотивацията на подчинените и на личната им отговорност. Налице е дух на диалогичност, коректност и толерантност в отношенията между лидера и подчинените в социалната организация.

Особеното при **либералния стил** на лидерите е обстоятелството, че те прехвърлят по-голямата част от авторитета си на групата, като предоставят отговорността и властта на нейните членове, които са напълно свободни сами да взимат решения за сметка на честото отсъствие на съвместно обсъждане и взимане на различни решения. При този стил комуникацията е предимно по хоризонтала, макар че той дава голяма свобода на действие, защото стимулира личната инициатива на хората. Ако отсъства лидерът обаче, групата може да загуби общата цел и да се фокусира единствено върху индивидуалните намерения на подчинените [Карабелъова 2011: 89].

Може да се заключи, че тези първи опити за диференциация на лидерските стилове се градят на противопоставянето на понятията „авторитаризъм“ и „демократизъм“, като главните различия между тях са в притежаването на властта. Защото при авторитарния стил властта е концентрирана само и единствено у лидера, докато при демократичния

стил тя е разсредоточена между него (лидера) и подчинените му хора в организационната структура.

Според учените **Р. Таненбаум** и **У. Шмит** типологията на лидерските стилове следва да се определя в зависимост от целостта на лидерското поведение, както и от избора на подход при вземане на решение. Този подход дава възможност на учените да посочат **седем възможни стила**, диференцирани на основата на два определящи критерия: степен на власт, използвана от лидера, и степен на свобода, предоставена на подчинените при вземане на решения. Така седемте лидерски стила се детерминират от тях по следния начин: при първия стил ръководителят взема решенията и ги съобщава на подчинените си; при втория той самият прокарва решенията; при третия се предоставят идеи и възможности за поставяне на въпроси; при четвъртия се предлагат експериментални решения, подлежащи на промяна; при петия лидерът проявява готовност за приемане на предложения и евентуално вземане на решение; при шестия се определя границата от ръководителя и се дава възможност на групата сама да взема решения; и при седмия стил лидерът разрешава на подчинените си да действат в рамките на позволеното, което е санкционирано от висшестоящото ръководство [Карабелъова 2011: 88], ако има такова.

Въпреки твърдението на авторите, че е възможно да се посочи само един-единствен стил на управление, ние смятаме, че предложените от тях седем лидерски стила изцяло гравитират и се отнасят към характерните черти на демократичния лидерски стил.

Другото сериозно изследване е извършено от американския учен **Р. Ликърт**, който въз основа на осем критерия – лидерство, мотивация, комуникация, взаимодействие, взимане на решения, поставяне на цели, изпълнение и контрол на поставените цели, разграничава **четири водещи стила** и специфични системи: **1) експлоатационно-авторитарен** – характеризира се с авторитарен водач, който няма доверие в подчинените си, тъй като тук мотивацията се опира на страха от санкциониране и на едноличното ръководство; **2) доброжелателно-авторитарен**, или „снизходителен“ стил на лидера – постига се частично удовлетворение на подчинените, доколкото мотивацията се стимулира чрез санкциониране и награди; отношението към ръководството варира от враждебно до благосклонно, а целите и контролът са централизирани, при което изпълнението на задачите в най-общи линии е добро; **3) консултативен стил** – предполага наличието на взаимно доверие между ръководителите и подчинените, които, освен че взаимно се поддържат, и комуникират двупосочно – от долу нагоре и от горе надолу, като подчинените оказват умерено влияние върху вземането на решенията; и **4) партисипативен (демократичен) лидерски стил** – развива силно сплотени групи, интегрирани с другите елементи на организацията, при което лидерът се доверява на подчинените си, като в повечето случаи приема техните идеи и мнения по съответните въпроси [Карабелъова 2011: 93].

Изведените от Р. Ликърт четири основни стила и системи представляват успешна класификация на лидерското поведение според приложените критерии за ефективно и качествено функциониране на социалната организация. В зависимост от това авторът и неговият екип са стигнали до три основни извода, засягащи главно ефективността: първият е, че в по-продуктивните групи лидерът отделя много по-малко време за извършване на определена работа отколкото своите подчинени; вторият се отнася до общия контрол върху изпълнението, включващ и подчинените, който е по-ефективен от директния контрол, осъществяван от лидера; и третият извод е, че стилът на лидера е най-ефективен тогава, когато персонално е ориентиран към различните представители на отделните подчинени – служители, работници и т.н. [Карабелъова 2011: 94], а не към групата като цяло.

И най-накрая ще разгледаме синтезирано още една задълбочена разработка на лидерските стилове – дело на руските учени **Е. Коблянска** и **Е. Лабковска** [Шейнов 2008: 95 – 98], които според определен набор от лични качества са класифицирали стила на лиде-

рите в пет основни типа – параноичен, демонстративен, импулсивен, депресивен и шизоиден. Кратката характеристика на тези стилове е следната:

Първо. Стилът тип „стопанин“ (или параноичен лидерски стил) – свойствени са качествата подозрителност, свръхчувствителност, жажда за власт, недоверие в хората, постоянен контрол над подчинените и др., при който реалната действителност се разглежда само в черно-бели краски, а хората се делят на приятели и врагове, и при който ефективността от управлението е твърде ниска (ярки представители тук са Й. Сталин, Иван Грозни и др.).

Второ. Стилът тип „артист“ (или демонстративен лидерски стил) – отличава се с огромната любов на лидера към показните прояви, с желанието му да се покаже на колкото се може повече места, да блесне със своите знания, постоянно да привлича вниманието към себе си и пр. По правило „артистите“ са много емоционални, хаят излишна енергия за несъществени неща, често се оказват неспособни да завършат започнатото докрай, понеже не са прагматици (такива са били А. Д. Керенски, Л. Д. Троцки и др.).

Трето. Стилът тип „отличник“ (или импулсивен лидерски стил) – при него лидерът винаги се стреми да покаже най-доброто поведение независимо от възможностите, най-примамливия образ, най-приемливия характер, който се отличава с хитрост, гъвкавост, маневреност и т.н. Той (лидерът) постоянно е загрижен за нещо, прекалено е пунктуален и проявява догматизъм, което е предпоставка за конфликти във властовите структури. А най-дискомфортно се чувства „отличникът“, когато бързо трябва да вземе решение или да използва нестандартни методи в екстремални условия, благодарение на което реално може да забави развитието на обществото (класически пример е Л. И. Брежнев).

Четвърто. Стилът тип „съратник“ (или депресивен лидерски стил) – лидерът не е способен да има водеща роля в политиката и затова се опитва да се обединява с тези, които реално могат да правят политика. „Съратникът“ идеализира отделни хора и политически организации, без да ги познава добре, а впоследствие затъва в неразбории, чудейки се как да се измъкне от тях. При този стил лидерът няма ясна политическа визия и устойчиви подходи за решаване на проблемите, поради което проявява управленска слабост и политическо безволие (такъв е бил последният руски император Николай II).

Пето. Стилът тип „самотник“ (или шизоиден лидерски стил) – характерен е с това, че водачът твърде често е депресиран, изпада в самоизолация, не е активно комуникативен и затова избягва да се присъединява към политически движения, партии или личности. Този стил почти винаги е временен, краткотраен, преходен и откровено неефективен, защото неговите черти много си подхождат с тези на параноичния и демонстративния стил (подобен тип лидер е бил Вл. И. Ленин) [Шейнов 2008: 97].

И най-накрая, според авторите на един български учебник по политически мениджмънт стилът на лидерите в политиката се диференцират в следния порядък: **1) според процесите на вземане на решение** – авторитарен, либерален и демократичен (Липит, Луин, Уайт) и консултативен, авторитарен, лежерен, групов стил (Врум, Йетан); **2) според ориентацията към задачите или към хората** – по хоризонтала – управленски стил, насочен към задачите, и по вертикала – управленски стил, ориентиран към хората; **3) според разбирането на ситуацията** – излъчва се най-добрият лидер, тъй като анализът и разбирането на ситуацията позволяват това, т.е. излъчване на ситуационен лидер; и **4) според харизмата** – основното при този стил са ярките личностни качества и спецификата на ситуацията [Учебник по политически мениджмънт 2012: 100 – 105].

Нека обобщим: разгледаните теории за лидерските стилове на политиците не са съвършени, нито завършени, но те за сметка на това ни дават първоначален хоризонт на ползрение, от който да направим последваща собствена типология на тези важни стилове в политическата наука.

За да избегнем съществуващите препятствия, ще приложим по-съдържателен критерий за класификация, който включва няколко взаимносвързани елемента по съвкуп-

ност – начините, средствата и подходите за реализация на политическото влияние, индивидуалните умения и качества на лидера, използвани за постигане на социален консенсус, и легитимността или нелегитимността на установената политическа система в обществото.

Стъпвайки върху тази съдържателна база, **политическият стил изобщо** би могъл да се диференцира на **два основни типа – авторитарен и демократичен**, които пък от своя страна съответно се разделят на **два други подтипа – тоталитарен** (разновидност на авторитарния) **и либерален** (модификация на демократичния) лидерски стил на управление. Но нека характеризираме накратко най-същностните страни от проявлението на тези политически (и лидерски) стилове, като за по-голяма яснота разгледаме един след друг всички изредени по-горе типове, както следва:

1) Авторитарният политически стил се отличава със следните особености като начин на поведение:

- лидерите имат относителен монопол върху властта и еднолично определят главните цели за развитие на държавата, на отделните социални групи и на обществото като цяло;

- това са лидери властници, които използват командно-административни и принудителни методи за ръководство и управление;

- не се зачита мнението на съратниците, потиска се индивидуалността, създава се атмосфера на социален страх;

- формира се изкуствен авторитет на властта (т.е. самоавторитет) посредством груби и манипулативни начини на влияние, стигащи до яркоизразено окултяване на лидера – изключителност, единственост, незаменяемост и т.н.;

- налагат се еднолични политически решения, без да се съобразяват с мнението на управленските екипи, обществените настроения и гражданското общество;

- провежда се едноличен контрол над изпълнението на политическите решения, като се следят с пуритански педантизъм подчинените даже и при възлагането на незначителни задачи за разрешаване;

- ограничава се максимално свободата на отделния индивид, а отношението към хората зависи не от постигнатите резултати, а преди всичко от личната лоялност към авторитарния водач – от верността, предаността, подчинението и пр.;

- проявяват се нетактичност, самоувереност, надменност и склонност към личен произвол в контактите си с подчинените, хората, електората и др.

Този лидерски стил е присъщ на авторитарните политически режими, които в повечето случаи са нелегитимни и чиято синтезирана характеристика (на стила) изглежда така: псевдохаризматично лидерство, единоначалие в управлението и централизация на властта в ръцете на авторитарния диктатор.

2) Тоталитарният политически стил се характеризира със следните поведенчески специфики:

- притежават се всички основни черти на авторитарния стил на управление, но на още по-висока степен на проявление, тъй като тоталитарното управление на държавата е доведено до ненормално и абсурдно властване;

- осъществява се всеобщ абсолютен и тотален контрол над всички социални сфери и във всичко с помощта на специализиран апарат за принуда;

- установяват се абсолютен монопол върху властта и свръхконцентрация на партийно-държавните органи за управление в ръцете на тоталитарния диктатор;

- прилагат се принципът на единство на трите вида власти, при който е налице феноменът „партийна държава“;

- игнорират се абсолютно всякакви разумни и полезни контакти със структурите на обществото, доколкото и самото то е превърнало тези структури в напълно казионни, неефективни и неработещи.

Най-ярката характеристика на този лидерски политически стил е обстоятелството, че тоталитарният водач има неимоверно голяма власт, която се основава на сливането на партията с държавата (тоталитарен политически режим), неговите действия не подлежат на никакъв контрол, а оттук и всемогъщото му и безконтролно влияние в обществото, игнориращо всякакви закони и нормативни актове. Този антихуманен, антидемократичен и ирационален управленски стил произтича от нелегитимната природа на господстващата политическа система – тоталитарната.

3) Демократичният политически стил има следните по-съществени белези:

- във всички управленски действия се използва демократичният подход – колективно взимане на решения, методи на убеждението, на разяснението, на внушението и на други ефективни форми на общуване с хората;
- отсяват се важното от маловажното, същественото от несъщественото и фундаменталното от неосновното при обсъждането и взимането на ключови политически и други решения;
- детайлно се обсъждат всички важни въпроси с хората, при което лидерът изпълнява водещата функция на регулатор и коректив в процеса на вземане на решения;
- прилага се диалогичен стил на общуване – беседи, дискусии, разговори, непосредствени контакти с хората и т.н.;
- има еднакво отношение към всички хора и към всеки отделен човек, без да се протезират собствени фаворити в ущърб на развитието на социалнополитическата организация;
- осъществява се коректен и взискателен контрол над изпълнението на поставените задачи и взетите решения (текущи и стратегически);
- внимателно и културно отношение към подчинените като към равностойни партньори;
- адаптиране на управленските ангажменти към новостите в сферата на политическия мениджмънт, към изискванията на новите технологични промени в областта на административноорганизационните структури и пр.;
- формулиране и реализиране на стратегически решения за развитие на държавата в съответствие с националните интереси.

Големите достойнства на този стил могат да се резюмират по следния тезисен начин: това е цивилизован стил на управление, формиран в легитимна политическа система, при който елитът и лидерите имат творческо отношение към работата, оказват влияние със силата на собствения си авторитет, винаги проявяват инициативност, знаят делегираните си права и никога не бягат от отговорност, когато са допуснали слабости и грешки в политическото ръководство.

4) Либералният политически стил се откроява със следните по-особени поведенчески характеристики:

- не се осъществява намеса в работата на структурите и не се осъществява системен контрол, защото не се прилага принципна взискателност;
- робува се на максимата, че „всеки си знае работата и няма какво да му се стои на главата“, което създава анархичен ред в процеса на политическото управление;
- обикновено се контактува с подчинените поотделно, проявяват се добронамереност, вежливост и такт, чрез което се афишират авторитет и власт;
- избягват се конфликтите, не се носи необходимата отговорност за собствените действия и се избягват рисковете и опасностите, които заплашват ръководния пост;
- проявяват се стихийност и неорганизираност в управлението; протака се решаването на важни въпроси, губи се ценно организационно-управленско време; с охота се организират съвещания, изслушват се другите мнения, включително и критичните, но никога не се довежда до край изпълнението на взетите след критиката решения;

– контролира се палиативно изпълнението на взетите решения, без да се проявяват системност, последователност и организираност в тази дейност;

– игнорират се възможностите за системен управленски контрол, поради което често се изпада във владение на анархистични тези и решения [Манолов 2012: 253 – 263].

Лаконичното обобщение за този управленски стил в повечето случаи неизбежно носи ярък отрицателен знак: либералният стил в политиката не може да реши глобално същинските проблеми на обществото, защото прехвърля отговорността за провалите в управлението върху други субекти и персони, избягвайки по този начин преките контакти с хората, когато трябва да се дават отговори на важни социални въпроси. Освен това този стил на управление твърде слабо влияе върху позитивното развитие на политическите процеси, тъй като на него му е чужд както творческият размах в работата, така и задължителната лидерска инициативност.

И така, както се вижда от всичко, изложено за политическия стил въобще, той винаги е бил и ще продължава да бъде един от най-съществените за политическия мениджмънт проблеми. Иначе не би могло и да бъде, щом става дума за едни от най-важните същностни черти на човека – умението му да управлява от висшите пиедестали на властта, бидейки водач на милиони и милиони хора. Тъкмо поради това се налага да разгледаме и проблемите на политическото лидерство, тъй като не някой друг, а само лидерите в политиката реализират конкретни политически стилове в социалната практика.

Литература

1. **Авторски** колектив. Основни термини, използвани в учебния процес. Том III. Политически науки. Първо издание. София: УНСС, 2011.
2. **Дал**, Р. За демокрацията. София: Обсидиан, 1999.
3. **Дончева**, Хр. Лидерският стил. Научно творчество в областта на политическата наука. София, 2009.
4. **Дракър**, П. Новите реалности. София, 1992.
5. **Дракър**, П. Мениджмънтът – предизвикателствата през XXI век. София: Класика и стил, 2000.
6. **Карабельова**, С. Ценности и културни практики в България. София: Класика и стил, 2011.
7. **Манолов**, Г. Политическият елит. Теория, история, лидерство. Пловдив: Паисий Хилендарски, 2012.
8. **Манолов**, Г. Въведение в политическата наука. Пловдив: Паисий Хилендарски, 2013.
9. **Манолов**, Г. Държавата. Теории, функции, структура. Второ допълнено и преработено издание. Пловдив: Паисий Хилендарски, 2014.
10. **Маринов**, Ал. Административният елит на XXI век. София: СИБИ, 2010.
11. **Маринов**, Ал. Обществени елити и лидерство в страните в преход. София: СИБИ, 2004.
12. **Политология**. София: Стопанство, 2001.
13. **Танева**, Албена. Лидерството – управление извън господството. София: Св. Кл. Охридски, 2005.
14. **Учебник** по политически мениджмънт 1. София, 2012.
15. **Шейнов**, В. П. Психология лидерства и власти. Москва: Ось-89, 2008.